

Második évi folyam.

1. szám.

Január 7. 1866.

Deák Ferenc.

Egy élestollú pamphletista, ki „A magyar forradalom férfiai“ című könyvében történetünk legutolsó korszakának szereplőit ecseteli, ezelőtt tizenöt évvel így irt arról, kit ma a „haza bölcsének“ nevezünk:

Deák Ferenc Kehidán (a „Hazánk“ m. évi 52-dik száma közlése szerint azonban Söjtörön), Zala-megyében született, 1803. októb. 17-dikén.

Szülei korán elhalván, testvére Antal neveltette Győrött, oly módon, hogy lángeszét fejleszteni képes volt.

Letevénaz ügyvédi censurát s oly sikerrel, mely censorait s hallgatóit bámulatra ragadta, szülőföldre ment, hol Forintos főbirót hivatalának rossz kezeléseért bevádla.

Az ügy folytatását rábizták, s ezt ő akkép tel-

jesíté, hogy Forintost lemondani kényteték, miért ő és párthivei folytonos ellenségeskedéssel viseltettek iránta s mindent elkövettek őt megbuktatni

s lehetlenné tenni országgyűlési követé választatását.

E célból az ultra - conservativ ügy zászlója alá esküdtek s iszonyu pénzáldozattal kivitték, hogy Zalamegye az 1847-diki országgyűlésre nem pártolá az adót.

Ekkép Deák — ki az azelőtti pozsonyi gyűléseken mentora, irányadója gyakran mérséklője volt a szabadelvű ügynek, — kimaradt a követek sorából.

A márciusi napok után képviselővé s igazságügyminiszterré lett.

A miniszterium feloszlatásakor ő is letette tárcáját s csak mint képviselő vett részt a dolgokban.

Deák Ferenc.

December végén az ügyek kiegyenlítése mellett s mint hg Windischgrätzhez küldött követ, ennek táborába ment.

Deák tagadhatlanul a legjobb diplomata, a legjobb magyar politikus.

Nem forradalmi ember s forradalmat vezetni nem is tudna; de azt mérsékelni, irányt adni a kormánynak, hogy a legkritikusabb percekben is mit tegyen, azt igen is tudná.

A hiány, midőn Deák nem volt az országgyűlésen jelen, igen is érezhető volt. Ő azza volt az országgyűlésnek, mi Telemachnak Minerva, — mentora.

Szónoklatai velősek, elragadóak, mint hajdan a Ciceroói valának — s utolsó beszédébe az uticai Cató könyei vegyültek.

Jelleme szilárd, következetes — mint a sir.

Soha magyar forróbban nem szerette honát, mint Deák.

Ő reá irták azt: hogy eddig Magyarország d(D)eák volt s most d(D)eák lett Magyarország.

A legalaposabb büntető és polgári törvénykönyvet ő írhatta volna meg azon alapon, hogy: Fiat

justitia, aut pereat mundus.“ (Legyen igazság, vagy vesszen a világ.)

Ezen sorok megírása óta Magyarország történetéhez új lapok vannak csatolva, s azokon legkitünőbb betűkkel ragyog Deák neve, ki a nemzet vezérévé lön. De mi sokkal jobban tiszteljük, szeretjük őt, hogysen róla irtunkban tollunkat az ömlengéstől ne féltünk, s azért midőn az új évvel új reményeink fölélesztését megkezdjük, s e reményeink táplálója, Deák Ferenc arcképét közlünk, még csak néhány sort iktatunk ide, melyet róla egy európaszerte elterjedt német lapban olvastunk, — mely lap különben nemzetünknek épen nem valami nagy barátja.

„Tiszta, nyugodt szemlélés, éles figyelő tehetőség, logikai következtetés, találékonyság, mindezek előtt azonban vas-következetesség s jellemnek rendithetetlen hűsége azon sajátságok, melyek Deákot mint pártvezért és szónokot kitüntetik, — mondja az említett német lap. — Hol a pro et contra mérlegeléséről, hol a törvényes és törvénytelenről, hol a célszerűről s a lehetőleg elérhetőről van szó, ott Deák a maga helyén, a maga elemében van s e tekintetben klasszikus beszédei egy Brougham s egy Peelé-i mellé állíthatók.“

Baróthy Ilona.

Beszély.

Irta *Jókai Mór.*

Róbert Károly idejében két fiatal lovag kötött egymással jó barátságot az udvarnál. Doria Rafael és Baróthy Simon.

Az egyik a királylyal együtt bejött olasz levente, a másik magyar dalia, mindkettő életkorra és kedélyre nézve egyenlő; harcban, harcjátékban mindig egymás mellett; erszényük közös, becsületük is közös; a ki az egyiket sértette, mindkettőt sértette.

Mikor Baróthy Simon egy napon azt mondá Doria Rafaelnek: „én megházasodom,“ Doria azt felelte rá: „akkor nekem is meg kell házasodnom, mert nős és nőtlen ember között nem üdvös a barátság.“

És ő is utána látott, hogy nőt kapjon: kapott is; mind a ketten egy napon tartották ki lakodalukat — Visegrádon.

Doria azután ott maradt fiatal nejével Visegrádon, Baróthy pedig hazament balatonmelléki várába.

Egy év múlva ismét összejöttek a királyi lakban.

Baróthy feljött nejével együtt Keszthelyről, a király hívatta, hogy rábizza a zalamegyei banderiumok vezetését; a havasalföldi vajda ellen kellett készülni.

A két fegyvertárs nagyon örült a találkozásnak.

„Hát nőd?“

„Hát a tied?“

Ezek voltak első kérdéseik.

Az egyik nem hozhatta fel magával, a másik kénytelen volt a magáét egy időre Budára küldeni. Mind a kettőre nagy ok volt.

„No ez derék! szólta Baróthy, mi egy napon letünk boldog férjek, s ugy eshetik, hogy egy napon leszünk még boldogabb apák.“

„Szeretném tudni . . . kezdé Doria, aztán abba hagyta a dolgot.

„Mit szeretnél tudni? Talán én megmondhatom.“

„Ejh, azt te sem tudhatod. Azt szeretném tudni, valjon fiam lesz-e, vagy leányom?“

„No bizony azt én is szeretném a magam részére tudni.“

„Van itt egy jósnő, a vár alatt lakik; az meg szokta az ilyesmit mondani.“

„Bolondság.“

„Maglehet, hogy bolondság; de mi ifju legény korunkban sok bolondságot megtettünk egymás kedvéért; tegyük meg most azt: menjünk oda s kérdezzük meg tőle.“

„Könnyü neki jóslani, miután csak kettő közül van választás, vagy fiu vagy leány; nagyot nem téveszthet.“

„Ejnye! Te talán sajnálsz az egy aranyat, a mit neki kellene adnod?“

„Egy aranyat? menjünk. Adok neki tizet.“

És a két bohó férj lement a várkert alá, a jósnőhöz, és felszólítá őt, hogy mondjon nekik jóvendőt.

A jósnő azt felelte Dóriának.

„A gyermek, kit nőd fog szülni, — *ugy fog meghalni, mint férj!*“

„Ez jól van mondva.“ Helyeslé Dória s egészen meg volt elégedve a jóslattal.

„Most jósolj nekem,“ szólt Baróthy.

A jósnő azt mondá neki.

„A gyermek, kit nőd szülni fog, *ugy fog élni, mint hű dajkája unokádnak!*“

„Nesze neked: a tied leány!“ tréfálózék Dória.

Baróthy kissé kedvetlen volt, hanem azért csak megadta a fogadott tiz aranyat a jósnőnek.

A várba visszamenet Dória vette észre, hogy Baróthy roskedvü.

„Bajtárs! Legjobban van így. Azt a két gyermeket összeházasítjuk.“

Baróthy arca egyszerre felderült erre a szóra.

„Igazán mondtad, s akkor mind a kettőnknek van fia és leánya is.“

„Az enyim a tied is, a tied az enyim is.“

„Együtt fogjuk őket neveltetni, hogy egymást megszeressék.“

„Igen. Együtt, folytatá Dória. Itt az udvarnál, én nálam mind a kettőt.“

„Óhó bajtárs! tiltakozék Baróthy. Azt nem úgy értettem; a mig kiesinyek, hét esztendőskorukig, jobb a gyermekeknek falun nevelkedni, mint egészségtelen nagy épületekben, hol rossz a víz, rossz a levegő, a test nem fejlődhetik ki. A falusi élet a gyermekek legjobb dajkája. Hét éves koráig mindkettő nálam legyen, azontul legyen a te gondod.“

„Ah, erre nem állunk rá: a hét első esztendőt! Mikor a gyermek legkedvesebb. Mikor az anyjának még az ölében fetreng; mikor a bajszomba kapaszkodik s úgy táncol a térdemen! Azt nem adom oda! Hogy én ne magam tanítsam őt

arra a vakmerő vállalatra, mikor a gyermek legelőször megkísérti az apja csizmája hegyétől az apja kebléig a maga lábán elmenni gyalog: abból semmi sem lesz.“

„Tehát mást mondok. Azt tesszük, hogy három esztendőskoráig mindegyik legyen otthon, akkor azután felváltva, egyik évben nálam mind a kettő, másik évben nálad.“

„Nem úgy lesz. Egy egész év megint hosszú idő. De gondold meg, a mit mondok: A józan ész is azt tanácsolja. A te eszméd nem ér semmit. Egyik esztendőben falusi, a másikban meg városi nevelés. Ez képtelenség. Az én eszmém sokkal jobb. Legyenek a téli félév alatt mi nálunk, kik szüntelen az udvarnál vagyunk, itt a te leányod finom, tanult nevelést kap: arra valók az apácák. Nyáron meg legyenek mind a ketten ti nálatok. Ott meg az én fiam tanul meg ijászni, lovagolni. Nos? adj kezet rá.“

Baróthy már szinte felesapott barátjának, akkor jutott eszébe, hogy:

„Mi itt szépen megalkuszunk előre; — de hát az asszonyok?“

Ez Dóriát is elnémitotta egy kissé.

Bizony az asszonyok is beleszólnak még ebbe.

Később mégis csak neki bátorította magát s elkezdett hetvenkedni.

„Eh mit? az asszonyok? Az én asszonyom teszi azt, a mit én parancsolok.“

„Könnyen beszélsz — a háta mögött.“

„Szembe is! Micsoda? No az igaz, hogy eddig még mindig az történt, a mit ő kívánt, de csak azért, mert én is úgy akartam.“

„Ugy akartad, mert ő kívánta. Ezt nevezik parancsolásnak és engedelmességnek.“

„De apró dolgokban, igen! tüzeskedék Dória. Hanem az öregénél nem szándékom engedni. Ez pedig öreg dolog: mikor két családnak az örök frigye, boldogsága forog kérdésben.“

Baróthy visszarántá mentőjénél fogva tüzeskedő barátját, ki nagyon is neki indult a hegynek buzgalmában pedig gyalog sorban voltak.

„Ne vesszünk ezen össze, bajtárs. Hiszen még az is meg lehet, hogy mind a kettő leány lesz.“

„Vagy mind a kettő fiu. Igaz biz az.“

Azzal kezet szoritottak s jót nevettek saját bohóságukon.

* * *

Két hét múlva ugyanazon az uton találkozik a két bajtárs, az egyik a Dunáról jött fel, a másik a várból lefelé. Mind a kettőnek valami fanyar komolyság ült az arcán.

„Látod, szólt Dória, nem jó az embernek előre

*

valami jövendőt olyan szépen kiálmodozni. Már én azt hittem, hogy családaink milyen világ végéig tartó családdá fognak összeforni. Bolond volt az a jósnő! Most kapok tudósítást Budáról.

„Ugy-e hogy bolond volt? Én is mondtam. Engem is most értesítenek Keszthelyről.

„Kár, bizony *nekem is* leányom lesz“ sohajta szomoruan Doria.

De Baróthy föl kacagott örömeiben.

„Hisz akkor se baj! Mert nekem meg fiam lesz.

S azzal a két jó barát, ország világ bámulára, utca közepén egymás nyakába borult és öszszecsókolózott.

(Folyt. követk.)

A százéves koldus és unokája.

A jelenleg élő illusztrátorok közt kétségkívül lejelesebb a francia Doré Gusztáv, kitől „A százéves koldus és unokája“ című rajzot mutatjuk be mai számunkban olvasóinknak.

Doré neve világszerte ösmeretes. Páratlan illusztrációi „Don Quixottehoz“ oly hirt s elismerést szereztek neki, mely egy sorban állhat meg Hogarthé, az angolok nagy torzképrajzolójáé mellett, bárha ő nem karrikíroz, csak nagyon ritkán.

Doré Gusztáv az a rajzban, a mi Boz Dickens a regény és életképirásban; mindenek előtt az embert igyekszik ábrázolni minden aprólékos külső sajátságaiival, úgy azonban, hogy azokon keresztül villanjon egész belső lénye.

Nézzük csak a tulsó lapon közlött képét, ezt a könnyedén odavetett, de épen fesztelen vonásainál fogva remek rajzot, mily művészi felfogás, mily kifejezés, mennyi élet van abban! Ott ama vén, botjára támaszkodott, roskadt koldus, festői spanyol rongyaiban élő alakként dökög elénk, s teljes arcát sem kell látnunk, mégis leolvashatjuk egész külsejéről a százéves élet viszontagságait. Feje görnyedt s egész alakja a föld felé hajlik,

mely ellenálthatlanul látszik őt keblébe vonzani, hová valószínűleg nemsokára visszatér. De az ellenérő, az élet visszatartja őt. Ez élet ama fejledező ártatlan tekintetű leány, unokája, ki karján vezeti őt; folyondár támogatja a korhatag csert, mely a köréje fonódó gyöngye indák nélkül összecomlanék.

Doré teremtése köre azonban a Hogarth és Dickensénél együttvéve is tágasabb. Tekintsünk csak belé Dante „Isteni színjátékának“ illusztrációba s elámulunk ragyogó költészeti képzelme gazdagságán, nagy kompositiói erején s hasonlíthatlanul könnyü technikáján. Ily jeleneteket, ily alakokat csak Dante álmodhatott legihlettebb percében.

Dante képei után ott vannak előttünk a népmesékből vett, ismét egészen más modorban készült képei, középkori lovagi jelenetei, a Horace Vernetéinél jellemzőbb s mesteribben rajzolt ethnographiai fejei, meleg légű spanyol tájai sat.

Olvasóink pedig talán szívesen veszik, ha ezen kitűnő illusztrátor műveiből időnként egy-egy jeles darabot közlünk, melyet mindig rendes metszőnk, Rusz Károly dicséretes szorgalommal fog fába vésni.

Ünnepélyek II. Rákóczy Ferencz udvarában:

(Udvari élet 1700 elején. — Rákóczy nemes ifjai. — Udvari cerimonidk. — Ráday Pál főhadbíró beszéde. — Miért állították fel a nemes ifjak kompániáját? — Rákóczy imádsága. — A fejedelem foglalatosságai. — Szini előadás Mátyás királyról. — Egy francia mérnök-liszt szentelt lovagga avatása.)

A mult év utolsó heteiben igen érdekes könyv jelent meg „Rákóczy-tár“ címmel Thaly Kálmán Kálmán munkatársunktól, mely könyvről akkor irodalmi rovatunkban bővebben megemlékeztünk.

Szíves örömet közölnénk e könyvből hosszabb mutatványt, de Rákóczy Ferenc vezérlő fejedelem titkárjai naplójukban annyira sűrűn használják a diák szavakat, hogy tartanunk kell tőle, miként a közlemény olvasóink nagy része előtt érthetetlen lenne. Ezért alkalmasnak hittük, az elbeszélés menetét megtartva, az irályt megváltoztatni.

Reviczky Gáspár, a fejedelem titkára 1707. nov. 13-dikán így ír naplójában:

„Magánosan való foglalatosságai után a felséges fejedelem némely nemes ifjakat már azelőtt kegyelmesen elhatározván a nemes társaság (Rákóczy testőrség-féléje) közé fölvenni, — azoknak ünnepélyes bevezetésüket és esküjöknek nyilvánosan letételét mai napon mintegy tizenegy óra tájban meglenni kegyelmesen elrendelte, mely ünnepélyre ő felségének egész fejedelmi udvari népe, nem különben a nemes compánia (testőrség) is nagy serényen összejövéen, és három rendben, dandároként a felavatandó ifjakat előállították.

„A felséges fejedelem pedig zöld bársony ruhában, fekete kócsag-tollasan, veres bársony székben

A százéves koldus és unokája. (Doré G. rajza után metszette Rusz.)

ülvén és magát mindenki irányában kegyelmesnek tanusítván: egyik felől nemzetes vitézlő Dániel Péter főfegyverhordozó ő felsége aranyos buzogányát, más felől pedig nemzetes vitézlő Ilosvay János vice-fegyverhordozó aranyos rubintos kardját kezeikben tartották.

„Mindenek előtt tekintetes és nagyságos Zay András, azon nemes compániának ezredese, az ifjakat bemutatta ő felségének s kegyelmességébe alázatosan ajánlotta; azután pedig tekintetes, nemzetes és vitézlő Ráday Pál director, és azon compániának főhadbírója eléjük adta: hogy mi okból kívánta ő felsége ezen nemes csapatot felállítani, tudniillik nem egyébért, hanem „az eltapodtatott régi dicsőséges magyar nemzetnek, és sok szétszört urí és nemesi családoknak hajdani boldog állapotjukba való helyreállítására s a mostani, igaz nemesi vérből származott ifjak szerencséjének előmozdítására,“ hogy ezen ifjak jóságos cselekedetekben gyakorolván magukat, és minden feslett erkölcsöt számkivetésbe küldvén, szüntelen a felséges fejedelem méltóságos szemei előtt forogjanak; hogy mint valami fiatal fák országunkba beplántáltassanak s jó és tökéletes fölnevekedésük által édes hazájuknak szolgálatjára hasznos gyümölcsöt teremjenek; s minthogy a párját ritkító felséges fejedelem mint egy tükörben, isten által nagy mértékben ajándékozott királyi tulajdonságokat szemlélhetnek és csodálhatnak, azért semmi, igaz nemes vérhez nem illő cselekedetekkel meg ne mocskolják magukat, s ez által ő felségét meg ne szomorítsák, hanem az országnak jövő hasznára leginkább a hadi dolgokban tökéleysítsék magukat, (minek gyakorlásában az ellenség a nemes vért gátolta,) hogy így más hadi tiszteknek helyébe érdemesen léphessenek. Ezek után Ráday Pál sok szép szóval és okokkal magyarázta meg, hogy édes hazánk javára mily kegyes célból állította fel ezen nemes compániát, s miután az erre vonatkozó rendeleteket is előhozta és az eskümintát felolvasta, kérdezte tőlük: vajjon szabad akarajtokból óhajtanak-e belépni? mely kérdésre igennel felelvén, az esküt letétette velük, s annak letétele után mindegyikük ő felsége lábaihoz leborulván, azt megcsókolta, mire mindegyikük ő felsége által mint egy fölemeltetett.

„Ezek után director Rádai uram jelentette, hogy noha még eddig maguk rendetlen viselésükkel a rendeleteket át nem hágták, mindazáltal az új társak kedvéért, mise után, az egész nemesi társaság előtt elolvassa azok; és mivel minden jóságos cselekedetnek kutfeje az isteni félelem, azért a palotában mindennap reggel mise előtt és este is mond-

ják el a strázsamesterek a többiek előtt az ő felsége által készített imádságot; *) a kik pedig kiinn vannak a táborban, vagy szállásokon, jöjenek össze a strázsamester szállására és hasonlót kövessenek el.

„Mindezek után a felséges fejedelem a székből fölemelkedett s misére ment és prédikációt hallgatott; ezután sok derék főrendekkel, legfőképen a francia tisztekkel fejedelmi asztalához leült. Ebéd után sok fontos dolgokkal való foglalatosságai közt a mára rendelt könyörgésre ő felsége is elment, és azt végezvén, azután az egész nap a várban tartózkodott, sok országos dologgal foglalkozván.“

Ugyanazon évi dec. 28-dikáról így ír Kassán Beniczky:

„Ebéd után a felséges fejedelem kevés ideig háloszobájában tartózkodott, hová később némely szenátor urak s a méltóságos fő-generális (Beresényi Miklós) is eljött; ezekkel azután *a jezsuitákhoz komédiára ment ő felsége, a kik is régi Mátyás király dicső cselekedeteit produkálván*, három óránál tovább mulatott ott ő felsége, és onnan a maga szállására visszament, a méltóságos fő-generális urral tanácskozván még egy ideig.“ (E pontot azért emeljük ki különösen, mert abban a nemzeti színjátéknak már 1707-ben nyomait látjuk.)

1708. jan. 12-ről ezeket olvassuk Rákóczy titkárjának naplójában. „A felséges fejedelem egész kilenc óráig magán írásokkal töltvén idejét, azután a tegnap érkezett lengyelnek (Szinyovszky küldöttének) adott audienciát, minek megtörténte után tekintetes nemzetes és vitézlő Labsánszky János senatoriális direktor hazamehetésre engedélyt nyervén, ő felségétől elbucsuzott. Az alatt a (Rákóczy udvarában levő) francia generális több francia tiszttel az udvarhoz jöven, ő felségéhez bement és kevés ideig beszélgetvén vele, misére távozott. Mise után a felséges francia király (XIV. Lajos) meghagyására a francia generális egy francia Lamér (La Maire) nevű mérnököt ő felsége egész fejedelmi udvara előtt ünnepélyesen és nyilvánosan szentelt vitézzé avatta, a ki is azon baldakhium alatt állott, a hol ő felsége az audienciát szokta adni, aztán süvegét a fejébe nyomván letérdelt és megesküdött: 1-ször. Hogy a római katolika hitet soha el nem hagyja, hanem abban élni és halni kíván; 2-ször hogy a felséges francia királyt élte fogytáig hiven és igazán szolgálja; 3-szor, hogy királya híre nélkül semmi külső királyokhoz és feje-

*) Ez Rákóczy Ferencnek azon híres és Thaly által szintén közölt, imádsága, melyben az istentől szabadságot, boldogságot kér nemzetének.

delmekhez nem áll szolgálatba; 4-szer, hogy a felséges francia király híret, nevét terjeszteni fogja, s hogy mellette kész lesz meg is halni.

„Ezen cerimoniák és eskü végbemenetele után a generális kivonta kocpergyét (egyenes kardját) s azzal s tisztnek nyakát kétfelé érintette, azután

pedig vörös pántlikán függő aranyos keresztet adván neki, maga is megölelte és szentelt vitézzé kiáltotta ki. A francia tiszt pedig megcsókolván a generális köntösét, fölkelt s fejet térdet hajtván, a felséges fejedelemnek alázatosan megköszöntve, hogy őt ajánlani méltóztatott.“

II. Rákóczy F. ereklyéje Galliciában.

Zolkiew, (Galicia) dec. végén.

(II. Rákóczy Ferenc menhelye. — Egy nevezetes oltárkép, melyen Rákóczyt s nejét láthatni.)

A távol hazában ki sem gondol reá, hogy itt Galicia északnyugati részén fekszik egy város: Zolkiew, mely magyar történetünkkel összefüggésben van. — A város jelenleg, mint a történeti helyek átalán, csak multjának romja. Nagyobb részt zsidók lakják, kik a tisztaságra épen nem néznek s így a főtért, hol a régi kastély, — most Kreisamt s a templom áll és egy kis sétányt kivéve, átalán igen elszegényedett, mi annak tulajdonítható, hogy mint említém, lakosságának kétharmada zsidókból áll, kik az építkezésekre s a város szebbítésére mit sem adnak; a többi lakosság hivatalnok s szegény polgár. A város körül épített falak jobbadán leomolva, csak a templom áll még régi

szerkezetében. Midőn II. Rákóczy Ferenc nejével kénytelen volt elhagyni Magyarországot, ide menekedett Zsolkevszkyhez, kinél, mint mondják, 2 hónapig tartózkodék. A kastély tőszomszédságban van a templommal, hol Rákóczy nejével naponta ájtatosságát végzé, az emlőző Mária istenanya képe előtt. Ezen festmény Carlo Dolcetól van, s minden szakértő bámulva nézi ezen kép színezetét, plasztikáját. Rákóczy Ferenc egy jelenlevő festész által a képet, a mint előtte nejével térdel, lefestette két példányban, s midőn Zolkiewből távozott egy példányt a templomnak ajándékozott, s az az említett Carlo Dolce festménye felett függ. *)

M. M.

Majmok játéka krokodillal.

Mouhor francia természettudós Sziamról készített utleírásában többek közt így szól: „A Paknem-Ven folyóban sokkal több a krokodil, mint a Chantabunban. Folytonosan láttam, vagy halottam, a mint e szörnyek a partokról a hullámok közé rohantak, s gyakran megesik, hogy a vigyázatlan halászok vagy mások, ha a folyamhoz közel találnak alvásra ledőlni, ezen állatok martalékaivá lesznek, vagy legalább oly sebeket kapnak szörnyű fogaiktól, hogy azok nyomait egész életükön át magukon viselik.

Az olyan emberre nézve azonban, ki a föld színén szétszórt minden teremtmény szokásait szereti tanulmányozni, igen érdekes lehet az oly látvány, milyennek mi a Ven-Ven folyón voltunk tanui, az tudniillik, miként kapják el torkukba e szörnyek azon majmokat, melyek szerencsétlen szeszélyük-nél fogva boszantani kezdik őket. A folyam szélén a krokodil egész nyakig merül le a vízbe s abból csak nagy tátott szája látszik ki, melylyel mindent bekap, a mi közelébe ér. Azonban egy csoport majom megpillantja az állatok ezen rémét, erre aztán egymás közt tanácskozni látszik, aztán lssanként a folyam partjához közeledik s el kezdi játékát,

melyben majd tevékeny, majd néző szerepet visznek az egyesek.

A majmok legügyesebbike, de egyszersmind leggondatlanabbika ágról ágra szökdecelve egészen a krokodil közelébe jut, hol farkával s egyik kezével megkapaszkodván az ágba s valamelyik társába, úgy lóbázkodik a légben, s majd egészen a víz színéig ereszkedik le, majd meg hirtelen visszakapja magát s csak kezével igyekszik a krokodil fejét piszkálni. A többi majmot nagyon mullattatja e játék s abba szintén belélelegyedni igyekszik, mivel azonban a többi ág igen magas van, azért egyik a másikba kapaszkodik s így mintegy eleven láncot képez. Az így egymásba kapaszkodottak szintén hintázkodnak, míg a krokodilhoz legközelebb lévő azt lehetőleg bosszantani igyekszik. Ennek veszélyes állkapcái némi-lykor becsapódnak, a nélkül azonban, hogy a merész majmot megesisphetnék, s van aztán ekkor örömteli vijjogás és ugrádozás; néha azonban a

*) E városról II. Rákóczy Ferenc titkára, Szatmári Király Ádám is megemlékezik naplójában, s e szerint 1711. aug. 23-dikán Szobieszky Konstantin királyfi itt vendégelte meg a cárt, cárnét, Szinyafszkynét s a cár kíséretét, míg a bujdosó fejedelem a szomszéd helyen időzött. Szerk.

Majmok játéka krokodillal. (Mouhol rajza után metszette Rusz.)

RUSZ. K.

majmocska egyik kezét bekapja a szörny s a kéz tulajdonosát is villámgyorsan lerántja magával a vízbe. Ekkor aztán az egész csoport szertefut s jaggat és nyög, de azért ugyanezen veszélyes játékot már másnap, sőt talán néhány óra múlva megint elkezdí.

A holt katoná.

esszi földön, idegenben,
Fekszik egy holt katoná;
Számbavétlen, elfeledve,
Bármi hősen harcolá.

2. Rendjelekkel sok tábornok
Lovagol mellette el,
Egy se gondol rá: ez is tán
Rendjelecskét érdemel!

3. Sok fölött, ki itt esett el,
Kérdés kel, vagy köny omol;
De a szegény katonáért
Köny sem omlik, hang se szól..

4. Ámde távol, otthonában, —
Mikor esüdes este lett,
Apja mond bus sejtlemmel:
„Bizonyosan elesett!”

5. Sirva ül az édes anyja
S fölzikog: „Isten legyen
Véde! mert az óra — rossz jel,
Megállt a tizenegyen!“

6. S egy szegény halvány leányka
Mereng a vak éjbe ki:
„Bár elessék, de szivemben
Vége, veszte nincs neki!“

7. S három szempár küld az égre
— Mint csak hő szivből jöhet, —
A szegény holt katonáért
Egy-egy lángoló könyvet . .

8. És az ég e három csöppet
Egy felhőbe veszi fel;
S messze, messze, gyorsan szállva,
A harctérre viszi el.

9. S a könyár a holt fejére
Harmat képében lehull,
Hogy ne fejkék messze földön
Szegény, siratatlanul.

Szász Károly. *)

Széchenyi István Döblingben.

„Gróf Széchenyi István utolsó évei és halála“ címmel igen érdekes emlékiratok jelentek meg közelebb Kecskemétytől, ki az önmagát száműzött „legnagyobb magyar“ utolsó napjairól több oly részletet beszél el, melyek eddig a nagyobb olvasó közönség tudomására nem jutottak.

Első látogatása benyomásai és eredményéről így szól: „Ha azt mondom, Széchenyi megöregedett, semmit sem mondtam. Minden ember másképp öregszik meg, egyéniségének túlnyomó tulajdonai szerint. Széchenyi öregsége is rejtély volt, különös és egyetlen, mint egész élete.

„Elsőbben is feltűnő vala külseje és meze. E csontos fejü, őszbe vegyült, hosszú bozontos szakálú, torzomorz ősz bajuszú s roppant szemöldü férfi — vörös nadrágban, könnyü sárga, hegyes orru csizmában, sötét meggyszínü, egyszerűn zsinórzott, zekeforma otthonkában: egyiptomi basa ideálja vala.

„Öltözete bizarr vala mindig, de nem izléstelen. Ő három nemzetet tartott okosnak: az angolt, törököt és a magyart.

„De mennyire más volt arca, mint az, melyet még alig egy évtized előtt az egész ország és fél Európa ismert! Fehérlő rövid haja csak gyéren árnyékolá be roppant homlokát; csaknem minden foga kihullván, beesett ajkai férfias arcának az aggság kifejezését kölcsönzék. Szemeinek sötét fényét gyakori bágyadtság váltá föl. Erőteljes hangja töretlen volt ugyan, de fogai hiánya érezhető volt kiejtésén.

„Nem a fizikai erő rombolt itt egyedül; ennek vajmi soká ellentállt volna szívós természete. Feszítő munka, honfui gondok s ezeket követett mély, irtóztató szenvedések szent barázdái ültek e tisztas és most is jelentékeny arcon.

„Szép és bölcs, habár beteg öreg ember arca volt az.

„Kiváncsian lestem, mint kezdi meg a társalgást.

„Közönyösebb holmik után „nagyobb tárgyakra“ tért át a társalgás: közviszonyokra, miknek

boncolgatásában akkoriban nem nagy kedve telt a magyar embernek.

„A Bach-kormány akkoriban (1857 ben) látszólagos sikerének tetőpontján állt. Katalin cárnő hires utazásának, a nép boldogságát s elégtelenségét jelző dekorációkkal, másolata nem rég folyt le.

„A jól scenirozott darab előadásában egyetlen zavaró improvizáció — a vagy másfélszáz magyar püspök, mágnás és polgár representációja a fölséghez — agyon hallgattatott.

„A struemadár homokba dugta fejét s azt hívé, ha ő nem lát, őt sem látja senki.

„Bach — úgy látszék — erősebb és nagyobb volt, mint valaha.

„Mindez kifogyhatlan anyagot nyújtott nekik az eszmecsere. És neki epés és gúnyos és találó megjegyzéseinek kiöntésére. Én részemről mindinkább esodálni kezdém, nem a grófnak mély és messzelátását a nagy dolgokban, mert ezt tudtam, hogy nem veszté el lelki kórja által, sőt az volt betegségének egyik eleme, melyből élődött, nem látva a jövőben vigaszt lelkére, boldogabb sorsot a hazára; hanem esodáltam, hogy tömérdek részletet tudott: mindennemű többé vagy kevésbé érdekes apróságot, mik kormánykörökben előadák magukat; hivatalos adatokat és pletykákat; történeti és jellemző adomákat.

„Ő tudta döblingi magányában mindazon nagy és apró dolgokat, melyek a hazában vagy Bécsben a magas és legmagasabb bürokokban és szalonokban mondattak és tétettek, hol ő tiz év óta nem fordult meg.

„Sőt a mi több, a hazai s külföldi, különösen a komolyabb irodalom terén minden újabb nagy és apró jelenségről tudomást vön. Minden magyar nyomtatványt kivétel nélkül megvett, minden magyar lapot tartott s legalább futólag áttekintett. A külföldi sajtó nevezetesebb termékeivel folyvást megismerkedett. Politikai röpirat különösen soha

*) Szász Károlynak „Gyöngyvirágok“ cím alatt nyugoti költőkből fordított gyűjteményéből. Szerk.

sem került e ki figyelmét. Szóval, a kormányzati, sociális, irodalmi téren nem volt oly nagy s oly apró jelenség, mely neki igen nagy, vagy igen apró leendett. Őt minden érdeklé; ő mindent akart tudni és mindent tudott, a mi — tekintve magas összeköttetéseit és gyakori látogatásainak polgári s társadalmi állását, — nem oly nagy csoda.“

Miután elmondja Kecskeméty, hogy Széchenyi halálának s illetőleg öngyilkosságának közvetett oka azon kiméretlen rendőrségi házmotozás volt, melyet nála Thierry miniszter 1860. március 3-án rendeztetett, így szól:

„Egyébiránt a Széchenyivel érintkezés, személyével való közelebbi viszony, mintegy sorszerű volt; kevésnek hozott az szerencsét s megdöbben- tön s rejtélyszerűen soknak szerencsétlenséget.

„Első sakkjátész-társa, egy szép tulajdonokkal bíró reményteljes magyar ifju (Asbóth) megőrült.

„Széchenyi halála után másodnapra megőrült utolsó titkára: Kiss, egy jelentéktelen, de becsületes jellemű férfi. A borzasztó katasztrófa nyilván annyira megrendíté lelkét, hogy egyszerre megtébolyodott. Estefelé bezárkózott szobájában s bárki kopogott nála, senkit sem eresztett be. Azt válaszóla, hogy ő csak Béla grófnak (Széchenyi idősebb fia) fogja megnyitni az ajtót. Egy, az asztalon levő diszes tört eldugott, nem gyilkos szándékból, hanem attól féltében, hogy azzal valaki meg-

öli. Aztán fölváltva ordított, énekelt, sirt és dorombolt, úgy hogy kérdés nem lehetett megtébolyodása iránt. . . . A köztébolydába kelle vitetnie, hol állapota nem sokára vad örvöngéssé fajult, s ha nem csalódom, vagy másfél év mulva reá — meghalt.

„Néhány hét mulva a gróf halála után megtébolyodott a grófnak öreg komornyikja Grósz, ki tán már harminc éve volt a házban.

„Dr. Görgen, (a döblingi tébolyda tulajdonosa,) kit dr. Goldberg potrohos, feledékeny, álomkóros embernek, dr. Gussmann pedig korlátolt eszűnek fest, a gyászesemény s következései (t. i. a törvényszéki vizsgálat) következtében erőszakosan kiragadtatva álomkórjából s házi esőndjéből s bűnvádi kereset félelmei közé dobva ki — megbetegedett s néhány heti betegség után, épen a büntető törvényszék elé idéztetése előtt pár nappal meghalt.

„Az öreg Brachot, a gróf kedvenc szolgáját, midőn a grófi család tagjai Széchenyi István temetéséről visszaérkeztek — halva találták. Urának sorsát annyira szivére vette, hogy temetését túl nem élheté s rögtöni szélhűdés véget vetett életének.

„Dr. Goldberg, az intézet (t. i. a döblingi magántébolyda) alorvosa, — egy kissé sötétvérű, de tanult férfi, — Mödlingben agyonlőtte magát.“

Á z s i a i é l m é n y e i m .

— 1865. július—szeptemberében. —

I.

(Elindulás Szoverekből. — A karaván utja a Tigris és Eufrátes közt. — Vad kurdok s nomád életük. — Babérfa-erdő. — Magyar írók s magyar gazdasszonyok. — Szelidebb táj. — Müzümán falu. — Az utast megbámulják. — Utunk célja.)

Miután ezredem parancsnokával hasztalan küzdöttem, barátságos uton igyekeztem kinyerni az engedélyt, hogy néhány beteg kíséretében fürdőre utazhassam. Addig leveleztünk, távsürgönyöztünk diarbekiri dandárbasáinknak, míg a parancsot kiadta, s utazásunkat elrendelte, de ezredünk parancsnoka ezt határozottan megtiltotta. Ez fanyar mosolylyal adta tudtunkra, hogy tehát holnapután indulhatunk.

Hallottuk, hogy a környékben, Csermik városánál, csodahatásu, természetűl kénes, meleg forrás van, s e forráshoz két nap alatt ellovagolhatunk.

Az egyetlen beteget, ki a kórházban maradt, a gyógyszerész felügyeletére bízam, a többivel lóháton indultam utnak.

A parancsnok és gyógyszerész álnoksága da-

cára elég hatalmam volt, öszvéreket és esődöröket (mert erre felé paripa nines), mállháink elszállítására rendelni. A többek közt folyvást fenyegettem, hogy ha kivánságomat nem teljesítik, úgy ott hagyom őket, mintha soha ott se lettem volna.

A fenyegetés fogott rajtuk:

Tizenheten voltunk s július 12-én kezdtünk a lovagláshoz. Hogy tunya lelküknek egy kis foglalkozást nyujtsak, elhitettem velük, hogy a 17-ik közülünk örökre ott fog maradni. Ezen aztán egész álló nap eltanakodtak, hogy vajjon melyik lesz az a tizenhetedik s végre abban egyeztek meg, hogy magam leendek.

Titkon én is helybehagytam combinatióikat, mert elhatároztam volt magamban, hogy onnét majd szép csendesen odább állok. Flectere si nequam superos, acheronta movebo. Nem akartak

elbocsátani; tehát el kell szöknöm — gondolám.

Szoverektől északra, a Tigris és Euphrates közti földön, kietlen pusztaságon, kötömeg-torlaszos területen haladt a kis karaván; időnkint szertenéztünk a zordon vidéken, s gyanús tekintettel vizsgálgattuk a toványargaló fegyveres kurdokat, kik ez elhagyatott helyeken, egész vad állapotban zsákmányolva kalandoznak, s nem sok lelkiismeretet csinálnak az emberi életből. Csak a katonákat kimélik meg, nem azért, hogy félnének tőlük, hanem mivel a hatóságot respectálják. Magam is jónak láttam felölteni az egyenruhát, nehogy véletlenül lelőjenek. Ha szóba állasz a kurdal, nem vélnéd, hogy olyan szilaj: egész becsülettel beszél az emberrel. Egyébiránt valóságos vadállat, emberi alakban. Semmi jóra és nemesre nem fogékony, s minden gonoszságra képes. Azon bölcssek, kik a természetes ős állapotot sohajtozzák, itt köztük, bizonyára nagyon kiábrándulnának. A kurdok lakása nem áll egyébből, mint egy kőből és sárból összetakolt, fával és földdel fődött lyukból, mely néha két-három részre van felosztva. Az idő vagy egy jó záporosó tüstént semmivé teszi. Öt-tíz hajlékból áll egy falu, melyeket itt-ott egy-egy domb oldalára alapítanak; még pedig félre az uttól, mert a közlekedést legkevésbé sem szeretik. Mihelyt észreveszik, hogy valami civilisált dolog közeledik feléjük, rögtön odahagyják omlatag vityillóikat. Ha a padisa kiadja ujoncozási parancsát, a kopár hegyek közé bujkálnak, úgy hogy lehetetlen őket összeterelni. Máskor minden ok nélkül is elköltöznek, ismeretlen tájakra. Egy részük csakis legeltetéskor keresi föl a falu határát. Ezek csapatonként messze tájakon barangolnak, juhokkal, kecskékkal s megélnék mindenütt, hol víz és gyepet kapnak. E pásztornépet köcsér vagy köcselér neven nevezik. Utunkban nem egy falut találtunk egészen üresen, elhagyatva.

A forróságtól és szomjtól tikkadva, ekként nyargaltunk egész alkonyatig. És most a táj derültebb képet öltött. Egy ritkás erdőbe érkeztünk, melynek minden holdján 5—6 bokor zöldelt, s minden ágyulövésnyire találtunk egy-egy lombos fát. Kevés idő múlva igen kellemes meglepetést élveztem, mert midőn egy fölséges forrás csörgezésére lovamról inni leszállottam, egyszerre csak illatos babérfafa-erdőt találtam, melynek levegője kellemes bódultságba ejtett.

Persze a magyar gazdasszonyok, kik minden levelet pénzért vesznek, s a magyar írók, kik minden levél után évekig küzködnek, erre hitetlenül rázzák fejüket, pedig úgy van ám! Ezek a vad

kurdok rőzsét vágnak a babérfából s úgy hordják vásárra, meg tüzelni.

A babérilla forrás egészen felüditett, s azonnal folyvást árnyas cser-, bükk- és égerfa erdőben haladtunk; míg a közel völgyben látszott a fügefafa és a juhar lombja. A domb oldalán férfiak igazgatták a vizesatornákat, melyekkel a rizs-vetést öntözték, s a forrás mellett asszonyok mostak.

Ez a munkásabb földmivelő kurdok tanyája volt; oly falu, mely az előbbiekkal ellenkezőleg emeletes, erkélyes házakból állott s jegenye- és diófa lomb által van árnyékolva.

A földirat még mostohább volt e magában is kietlen vidék iránt. Előnyeit semmivel sem jelölik meg a földabroszon. Pedig e csermelyekből patak lesz, s több ily patak egyesülése után egy folyam támad, mely utunk mellett kanyarog el. Mintha csak Szathmár-Ujvárosnál, a Tur hajjai mellett haladnék, csak lombot és mosolygó hegyoldalt látok. Mintha Rózsapallag és Bomorzán lenne közelemben.

Fásult lelkem kezd fölolvadni. Nagyot lehelve gondolok hazámra; visszaálmodom földét, folyóját, levegőjét! . . .

Ettől kezdve utunk nem volt szomorú. Hosszan nyuló, meleg forrásos tavon is keresztül gázoltunk, innen a kis-kukorica (tári = arab-köles) kukorica-szerű vetései között mészhegyre érkeztünk, hol sajtószerű természeti jelenségre bukkantam.

Az ösképletű hegy hatalmas tömegű sziklákból áll, melyen óriás függőleges falazat vonult föl, megmérhetetlen vonalával kettészakasztván a tájt. Minden emberi mű eltörpül e cyclopi alkat előtt. De ha az emberi mű nem is, tettei győzelmet vivnak a természet remekein. Lovainkon mi is meghágtuk a nagy tömeget, s behatoltunk a szakadékos bérc világába, melynek elején gazdagfürtű szőlősort találtunk.

E hazánk bányavárosaihoz hasonló táj újabb-újabb meglepetéssel kínálkozott. Jéghideg forrásai eloltották szomjuságunkat; a szél gyümölcsös kertek illatával volt terhelve, fölöttünk a lombok szakadékos árnya játszott; csinos, fehérre meszelt házakban vendégszerető emberek fogadtak: muzulmánok a muzulmánokat.

Én, mint nem muzulmán, vonakodtam e gyönyörű táj elől fedél alá menekülni. Azaz, hogy voltaképpen félttem a még gazdáiknál is vendégszeretőbb bogaraktól, melyekkel e házak telvék. Csermik már csak egy óra járásnyira volt, de minthogy ember és állat egyaránt kifáradt, hajlandó voltam a lombos kertben meghálni.

Dió-, cseresznye- és fügefák borultak reánk, s

kömedencékben fris viz csurgott. A falut Nisejmiknek hívják.

Itt frenket (keresztényt) ritkán látnak; akár pénzért mutogathattam volna magamat. Egész falu látásomra tódult, s minden mozdulatomat oly figyelemmel kísérték, hogy szinte kezdtem röstelni a dolgot. Kértem a falu előljáróját (imám-ot), hogy széleszsze el őket, a ki teljesítette is kívánságomat. Aztán vele, néhány tiszttel és kurddal egész éjfélig elbeszélgettem.

Ez emberek elégteltek magukkal, hazájukkal és

az istennel. Örvendenek, ha az idegen dicséri tájait. Meghatott a látvány, midőn naplementekor ájtatosan mindnyájan földre borultak s arcukat Mekka felé fordítva, az imám éneklése után elmondották zsolozsmáikat.

Magam is imádkozni kezdtem.

Hajnalkor egy óriási, természetes sziklavár rengeteg erődívenye alatt levágtattunk a Szunyogfolyó (Szinek-csái) völgyébe, mely nem egyéb, mint Csermik határa.

Dr. Oroszhegyi Józsa. *)

Egy hét története.

— Január 5. —

Minden év egyformán kezdődik. Az új kötet első lapját százszor megunt és még többször megfizetett „gratulatio“-kkal irkálják teli mindig az emberek, úgy hogy egész szerencsétleneknek érezzük magunkat attól a sok boldogságtól, melyet e napon számunkra — kívánnak. Az allegória az új évet ifjú tündérnek ábrázolja virágkoszorus fejjel és lebegő fátyolruhával, mintha meleg szellők emelnék ki a tavasz rózsabokraiból; pedig sajátlag vastag ködlepellebe burkoltan, zuzmarás ágak közül lépett ki most is, s a helyett, hogy mosolyt hintett volna reményeinkre, oly ridegen viselte magát, mintha haragudnék, a mért oly sokat várnak tőle.

Napok múlnak el, míg az idő ez új szülöttének nevét, — melyet egyetlen egy szám képvisel — megszokjuk. Addig néha néha önkénytelenül is vissza fogunk tekintetni az elmúlt évre, melynek egész mózsesi végzete volt: t. i. megmutatá az ígéret földét, a nélkül, hogy bele vezérelhetett volna.

Haldoklásának napja igen csöndes és fénytelen volt. A zajnak indult élet megállt néhány pillanatra, hogy az elaggott Sylveszternek megadja a kellő tiszteletet. Csak a nemzeti színház igazgatója nyújtott neki egy keserű pohárt, hogy utoljára még üritse ki. Méreg volt benne, a mitől csakugyan szörnyet halhatott.

Miért, hogy az új év hajnalán legelébb is a muzsák csarnoka jut eszünkbe, mely egykor büszkeségünk volt, míg ma már alig egyéb, mint egy botránykő?

Az ó évnek nyújtott keserű pohár nem volt más, mint „A párisi szegények“ című hét felvonásos francia fércelmény, melyet maga az igazgató Radnótfáy ur fordított le, a miért ugyan nem sok köszönettel tartozunk neki.

Van ebben minden, mit a Porte-Saint-Martin vadregényes és sentimentális iskolája élénk találhat. Csalás, titok, nyomor, hűtlenség, árulás, az öngyilkosság szengőze, éhség, s végül oly igazságszolgáltatás, melyben egyik holló ássa ki a másik szemét. A régi „Párisi rongyszedő“ ehez képest egyszerű szindarab. A történetek mind élére állítvák, a szinek mind kirívók, melyek mintegy kiabiálják az érzékeny nézők könnyeit.

A mely városnak oly sok színháza van, mint Párisnak, s hol a kék zubbony ép úgy megköveteli a színirodalomtól a magáét, mint a legfinomabb szalon-kabát — ott ily tarka, vadregényes drámai képletfüzérnek is teljes jogosultsága lehet; de nálunk, hol egyetlen színpad van, melyet „nemzetinek“ hívnak, nem volna szabad a drámai újdonságokat oly színházaktól kölcsönözni, hol alig van egyéb cél, mint — hatásvadászat bármi áron. Legkevésbé örvendetes pedig az, ha e ferde irányra ép az igazgató maga nyújt példát.

A sajtó mindig kiemelte Radnótfáy ur régibb fordításaiban a tapintatos választást. Midőn Feuillekt Oktáv egy pár finom művét honosítá meg: azt hittük, hogy ezzel mintegy figyelmeztetni kívánja a költőket a vigjátékok diszes stíljére. Ez nem volt épen helyén kívüli dolog, miután nem egy tehetséges vigjátékirónk folyamodott gyakran az alanti komikumhoz, kétértelműségek, bohózáti fo-

*) Oroszhegyi Józsa erdélyi születésű s a forradalmi harcokban mint guerilla vezér részt vevő, több évi várfogságra lón elítélve. Kiszabadulása után az orvosi tudományokat hallgatta s hazájában: Abrudbányán, főorvosi állomást nyert, honnan további gyakorlat végett Moldva-Olahországba költözött ki. Nejeének itt történt halála után török szolgálatba lépett s a Duna torkolata vidékén huzamos ideig — sokszor az itt letelepített cserkeszek közt is, — gyakorolta tudományát, miglen ezredével Ázsiába rendelték, honnan nemsokára Egyiptomba remél átköltözni.

gások és kirívó elméskedések hamis pénzeihez. De ma már kétségbe kell vonnunk Radnótfáy ur eljárásának öntudatosságát. Lehetlen, hogy őt valamely határozott izlés vezesse, különben nem állhatna elő egy nap „Az ősz hajszállal,” s másnap „A párisi szegényekkel,” melyek — ugy szólván — a szinköltészet két ellenkező sarkának termékei. Amaz szellemdús emberek számára van írva, ez a kék zubbonynak, mely csak a vastag festésekben tud gyönyörködni, s a szinpadot örömezt látja kinpaddá téve, hol az írók egész kegyetlenül hurcolhatják a szegény ártatlanokat, kik semmit sem vétettek, a szenvedés és nyomor minden szörnyűségén keresztül.

A drámai izlés hanyatlásaért, mely a nemzeti színház legnagyobb kára, nem lehet egy személyt tennünk felelőssé, még ha az a személy maga az igazgató volna is. Azt hisszük: az egész drámai személyzetnek része van abban, mert hiányzik belőle a régi becsvágy, mely elődjeit lelkesíté. Ha vissza megyünk két évtizeddel, egészen más világgal fogunk találkozni e falak közt. A kitűnő erők a szinpadon versenyeztek nagy szerepekben, s nem a szinfalak közt tüntették ki ügyességüket. A színészek buzgalma hatott a közönségre, mely mindig nőtt, s hatott az írókra is, kik egymásután támadtak. Akkor is zajos élet, mely egy nagy történet kitörése felé sietett, folyta körül a szinpadot, de mégsem veszté el az érdekét, s nem szorult háttérbe. A tribune hősei nappal, a szinpadéi este uralkodtak. S mily élet és lelkesedés zajlott e falak között! A színház most is csak megtelik, de többé nem azért jönnek, hogy a művészetten lelkesüljenek, hanem hogy a hosszú estéket eltöltsék. A szinpadon foly a szakmány, s a nézőtérén a csevegés. Néha az egész mintha egy nagy társalgó terem lenne, s az előadás benne csak mellékes dolog. A látcsövek legfőlebb akkor emelkednek föl, midőn egy-egy belépő színésznő pompás piperéje veszi igénybe a figyelmet. Egy párisi fejékkal sokszor többet is hódítanak, mint egész játékkukkal.

S mi okozá e fázslaló közönyt? Ugy hisszük, a rossz fordítások vizözöne, melynek zsilipjeit épen drámai színészek ereszték meg, s mely az eszméktől és szenvedélyek mély rajzaitól elszoktatá a közönséget; továbbá a tökéletlen szereposztások s az előadási összhang hiánya, mely onnan ered, hogy minden valamire való tehetség mindig csak első rendű szerepekben kíván csillogni.

Nem kívánjuk a zajt szaporítani az igazgató „szegény feje” ellen; de felelős érte, hogy a bajoknak nem tudta útját állani, sőt maga is uszott a

rossz irányu árral, mely utójjára is elmossa e drága intézet egész nimbuszát.

Nem lehet oly ellenségünk, kinek azt a szomorú sorsot óhajtának, hogy a hanyatlás ez éveit után az igazgatói székbe üljön. És mégis vállalkoznia kell valakinek! Csak a régiék hitregéje lehetett oly leleményes: kitalálni azokat a tulajdonokat, a minők ide kellenének. Vaknak kellene lennie, midőn szép szemek mosolyával áll szemközt, s mégis százszeműnek, hogy minden kis hibát észre vegyen; süketnek a hízelgés hangjaira, s mégis nagyon hallékonynak, hogy a disharmonia legkisebb hangja se kerülje ki figyelmét; műértőnek, hogy a saját fejével gondolkodják, de nem oly elbizottnak, hogy semmi tanácsot se fogadjon el, csak azért, mert az mástól ered; erélyesnek, hogy a szinfalli cliquek kígyó-félszékét széttiporja, s a mellett gyöngédnek, hogy ne legyenek se üldözöttjei, se kegyencei. Igazgatói szobájában csak egy sugójának volna szabad lenni, — a múzsának.

De hol és mely csillag alatt született az a „tűnemény,” ki ily tulajdonokkal bír? És mégis hinniünk kell, hogy van. — Nem sokára magas helyről fogják kiáltani, hogy álljon elő, s ha megint csak gyöngé kéz és gyöngé elme fog e nehéz, de igen fontos munkához látni, akkor „Thalia temploma” marad, a mi most — Augias szemetes félszke.

Az akadémiánál is van egy kis baj. Mondják, hogy a nagy teremből néha éjjelenként nyögéseket hallanak. Tán a karyatidok nyögnek az aranyos ivék terhe alatt, s fáznak a márványok és mozaikok hideg fényétől? Vagy a tudományosság szelleme kísért e fényes palotában, kenyeret kérve — szegény hivei számára? Nem valószínűtlen, miután e gazdagon adományozot intézet huszonöt forintjával fizeti a tudományos munkák nyomtatott ívét, minélfogva a tudósok egy része maholnap szintén megszökik a hírlapok hálásabb lobogója alá.

Az első magyar biztosító társulat ép e napokban kölesönzött negyvenezer forintot az akadémia pénztárának. Meglehet, ebből nem csak márvány lépcsőkre, hanem könyvek kiadására is fog jutni valami. Csak jusson is, különben a palota választott népe nagyon megritkul a munka terén, s e fényes épület úgy fog járni, mint ama kis folyó hosszú kőhidja, melyre egy szellemdús uralkodó azt mondá:

— Vagy a vízből volna több, vagy legalább a híd ből kevesebb!

Ma még rá érünk ily tárca-elégiákra, a jövő héten már dythirambokra kerül a sor.

Itt a farsang, s legelső nagyobb vigalma a re-

dout-termekben az *írói segélyegylet bálja* lesz, 11-dikén. A rendezőség itt egy husz-tagu testület, mely mindent elkövet, hogy a terem tündéri fényt, a vendégek igazi vigalmat, s a jótékony egylet újra szép összeget kapjon.

Akkorra már a muzeum diszterme is újra zajos és érdekes leend.

A mai napok még meddők — történetekben. Legfőlebb a zenebarátok gyönyörködnek *Hellmesberger* híres bécsi quartett-társaságában, míg a nagy

közönség nem a hangszerek, hanem a szónoklatok nagy hangversenyét várja.

Egy korte-szónok pár hó előtt Széchenyi legihesebb mondatát így variálta: „Magyarország nincs, de van.“ Természetes, hogy kinévtették érte. Hanem annál jobb élcnek tartották volna, ha egy kissé vár vele, s az országgyűlésre alkalmazza, mely ez idő szerint csakugyan „van, de nincs.“ Összegyűlt, megalakult, s mégis hetek óta mitsem látunk belőle.

Vadnai Károly.

Vegyes közlemények.

— (A m. országgyűlés megnyitásáról) a „Journal des Debats“ terjedelmes közleményt ad. E közleményt a szellemdús *Blaze de Bury* asszony írta, ki jelenlétén a megnyitás ünnepélyén, egész lelkesüléssel ír minden ott látotról, sőt ott hallotról is, noha nyelvünket nem érti. Legelőször is a tróntermet írja le s azt igen hasonlónak találja a Tuileriák Diana-csarnokához. A „német testőrséget“ aranytól csillogó vörös egyenruhájában, fényes sisakjaikkal és fehér tollbokkrétáikkal — nem találja Buda „helyi szinezetéhez“ méltóknak. El van ragadtatva a festői képtől, melyet a főurak és képviselők csoportja, s a diszes öltönyök nyujtanak. „Valóban Európában vagyunk-e? kérdezi — vagy talán valami csoda által Keletre jutottunk volna? Álom-e, vagy valóság, hogy a Kelet mesés fénye fog körül!“ . . . De nem csupán az öltözékek, az egyének és nevek fénye is nagyon hat rá. Bemutatja Eötvöst, Andrássy Gyulát, Károlyi Györgyöt, Zichy Ödönt, kinek hatalmas szakállát és fejét Nagy Károly, a hatalmas frank császárával hasonlítja össze. Megemlíti Lichtenstein és Trautmannsdorf grófokat is, kik szintén magyar ruhát öltének föl s eljöttek elfoglalni itt helyöket. „Midőn még irlandi parlament ülésezett Dublinban, — írja — bizonyára egyetlen angol lordnak sem jutott volna eszébe, hogy abban helyt foglaljon.“ Ebből következteti, mily tekintélyes erő Magyarország Ausztriában. Folytatja a bemutatást s leírja Majláthot, Eszterházy Moric grófot, kiből Richelieu bibornokra vél ismerni, legalább nagy hasonlatot talál köztük. Sennyeit mély tekintetű és finom szellemű embernek mondja, s megjegyzi, hogy e nevet emlékezetben kell tartani, mert a történet szólni fog róla. Deákat, az elsőt az egyenlők közt (mint nevezi) utójára hagyja, hogy legtöbbet irhasson fölé. A trónbeszédre térve, az a véleménye, hogy megismerhetni abból, miszerint férfiak állanak mögötte; Ausztriában pedig az a szerencsétlenség, hogy a férfiak hiányzanak. A

szellemdús közlemény tovább is nagy rokonszenvvel, sőt valódi elragadtatással van írva.

— (*Fog-kereskedés.*) A déli tenger szigeteinek lakói különösen híresek arról, hogy a természet igen finom és erős fogakkal áldotta meg őket. Az angolok és franciák ezt is hasznukra tudják fordítani. A mult szeptember hóban egy francia hajó 12,000 fogat hozott arról a vidékről, egy angol hajó pedig 9000-et. Pálinka, csemegék s különféle haszontalan csecsebecsékekkel ráveszik a bennszülötteket, hogy szép fehér fogaikat huzassák ki, miket aztán a mivelt világban kereskedelmi cikké tesznek.

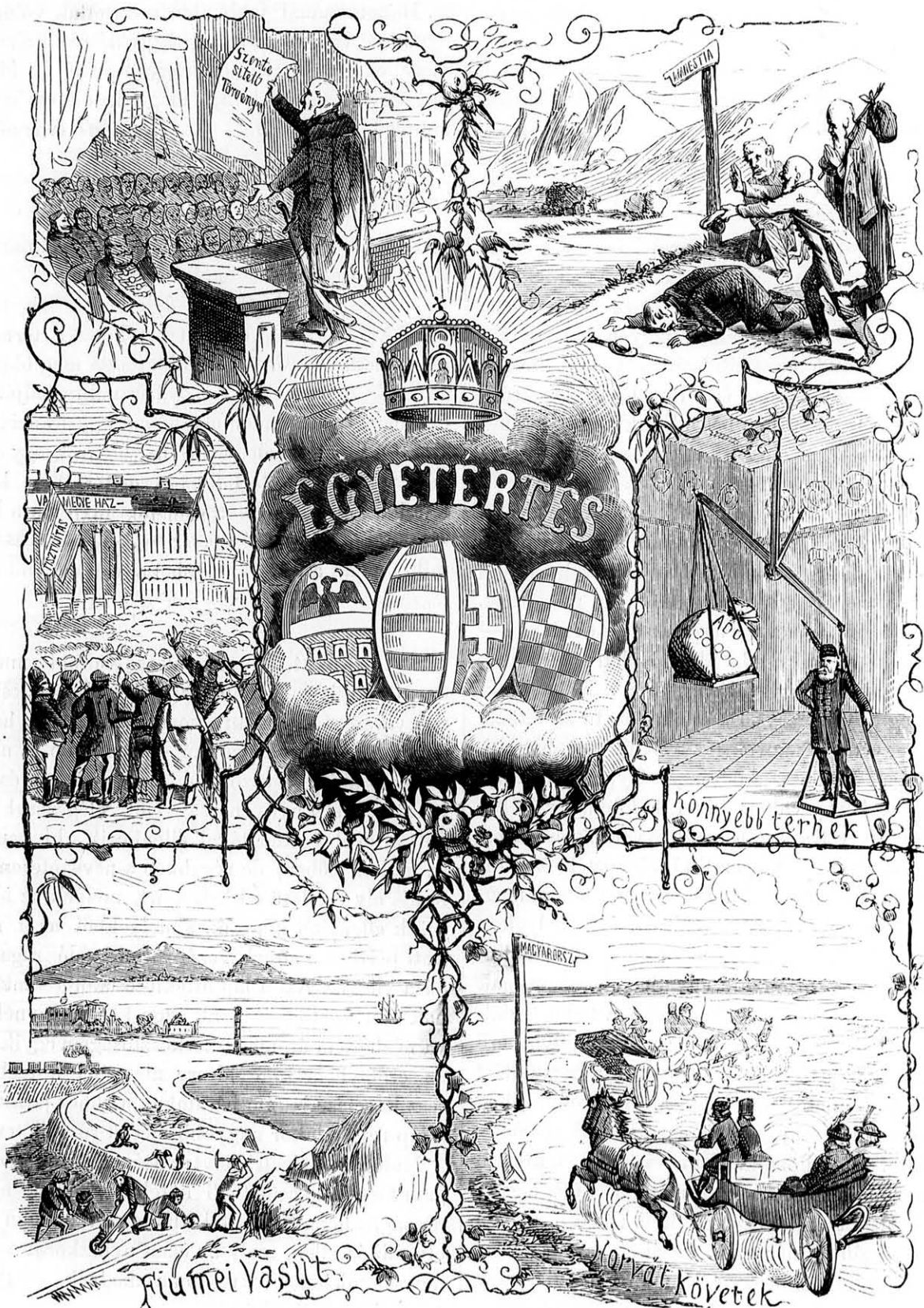
Nyilatkozat. A „Hazánk s Külföld“ mult évi dec. 31-diki számában, azon lap első cikkében a magyarországi pártokra vonatkozólag egy helytelen, úgy a hogy írva van — nem való és méltán sérthető állítás csuszott be, mely ezen lap és szerkesztőjének a nyilvánosság előtt elégszer kimondott hitével és tudatával ellenkezik, ki nemcsak az utóbbi időben, de régebben s nevezetesen nyáron is oly értelmű cikkeket írt, melyek az idézett sorok ellentétét képezik, s melyekből az u. n. felirati párthoz s annak vezére iránt való ragaszkodása világos. Azt a lap áttekintésekor — mint annak szerkesztője — csak azon körülménynél fogva nézhettem át, mert szerkesztőségem egyik tagja az erdélyi országgyűlésre utazván, a technikai rész kezelése is rám háramlott, s ehhez járult épen a lap revisiójakor nagyobb mérvű roszullétem.

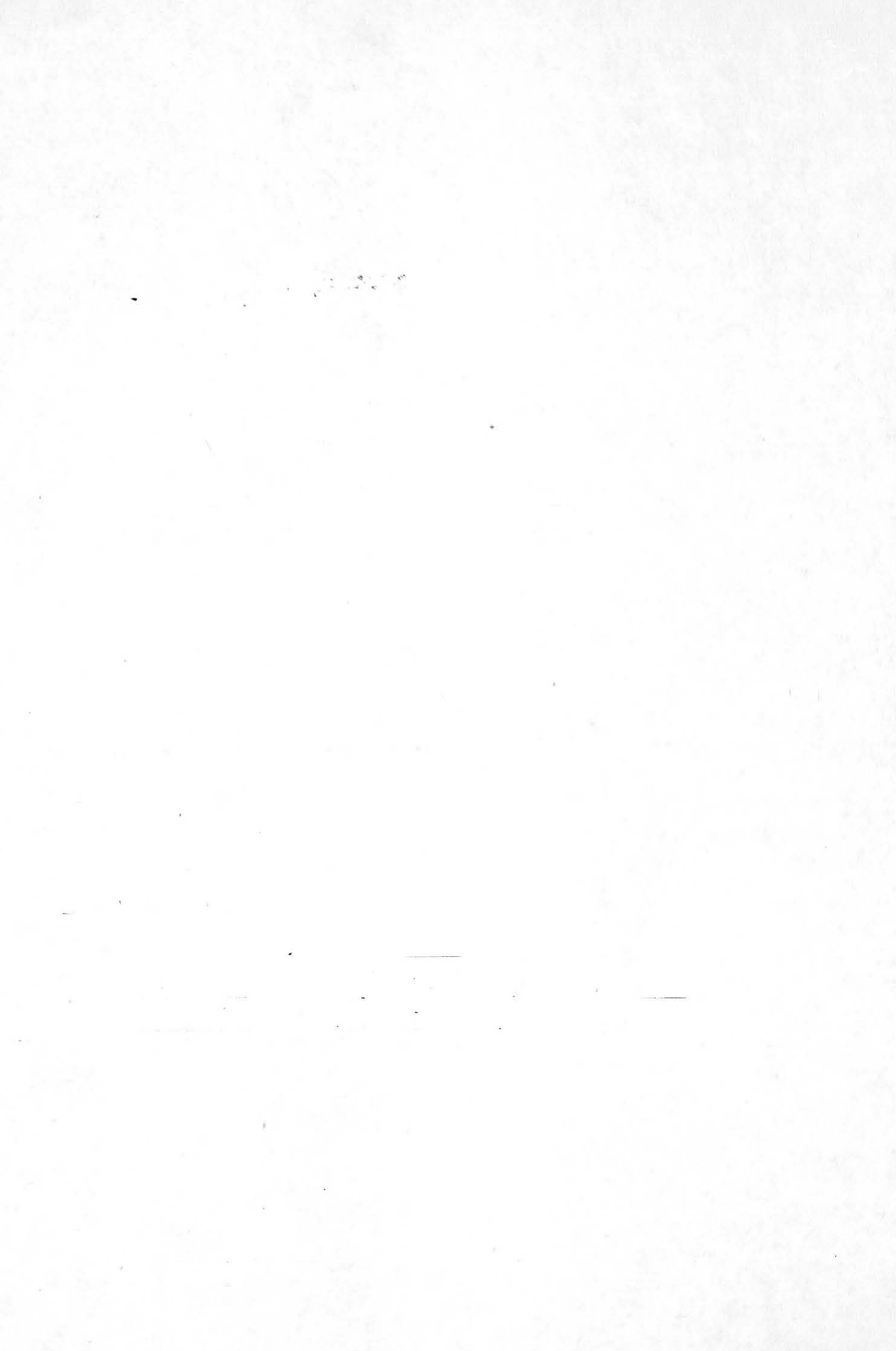
Midőn az idézett helytelenséget ily módon magam tartom becsületbeli kötelességemnek nyilvánosságra hozni, egyuttal tiltakozom minden netán oly állítás ellen, mely az ezen nyilatkozatom által megsemmisített cikkekre támaszkodnék. — Pesten, 1866. január 3-dikán.

Szokolay Viktor.

UJÉVI KIVÁNATOK.

— Rajzolta *Jankó János* és *Haske.* —

hajtották rajtok. Pedig ez csakugyan úgy volt, s hiteles adatok és irományok kétségtelenné teszik. Franciaországban is volt oly időszak, melyben a törvényszékek az állatok pörével is foglalkoztak, ha valami büntény rájuk sült; az egyház pedig átokkal sújtotta a kártékony férgeket. A királyi könyvtárban számos oklevél van, melyek valamely bűnös állat pörét tárgyalják, s a végrehajtás költségeiről szólnak. A középkorban törvény alá hozni minden kárhozatos tettet, akármily teremtmény cselekedte is, koránsem volt neveltséges. Chassancé, a XVI. század egyik jőnevű törvénytudója, több értekezést készített; ezekben, miután szigorúan megrostálgatta azon módokat, mint kelljen törvény alá idézni némely állatot, azt is megmondja, ki védelmezze azok ügyét, s melyik bíróság elé tartozzanak. Ime néhány eset ily állatpörben 1120-ból. A mezei egereket és hernyókat a laoni püspök megátkozza és kizárni parancsolja a templomokból. 1386-ból: Egy koca lábait és azután feje vágassék le, mivel egy gyermeket megmarcangolt és megölt. Végrehajtatott s földi maradványa a szegények közt osztatott szét. 1474-ből: Egy bizonyos kakas megegetésre lőn kárhozatva a bale-i magistratus ítélete folytán, mivel a körülötte levő tyúkok hosszabb ideig nem tojtak, csak egy, az is csak egyetlen tojást. Megsüttetett. — 1499-ből: A beaupré-i apátság egy bikát akasztófára ítelt, mivel dühében egy fiut megölt. Felakasztatott. 1585-ből: A valencei nagy vicarius maga elé idéztette a hernyókat, prókátort rendelt mellőlök védelemre s végre azt ítélte, hogy az ő megyéjéből takarodjanak ki. (Megjelentek-e a hernyók és kitakarodtak-e a megyéből? nincs följegyezve.) Később kevesebbet gondoltak az ily pörökkel. Franciaországban 1741-ben szűnt meg az állatok fölött a törvény hatalma. Ez évben már csak egyetlen ily eset volt tárgyalva, bizonyos tehén vétsége. A XVII. században azonban még 37 állat-elítélés történt Franciaországban, melyek közül 28 halálos volt, háromnak füle, kettőnek farka lett az ítélet áldozata; a többiek egy és két napi koplalással bűnhődtek.

Irodalom.

— („Gutenberg“) címmel Egerben Tóth István szerkesztése mellett jan. 1-től kezdve nyomdászati szaklap indult meg, melynek előfizetési ára egész évre 2 frt 40 kr, s egy óra csak 20 kr. Hetenként kétszer jelenik meg. Jóravaló lap ez, melyet a nyomdáknak foglalkozó minden egyén figyelmébe ajánlunk.

— (Az „Uj Korzak“) új évtől kezdve szerényebb külalakban, de változatlanul becses tartalommal jelent meg. A közelebbi számban Kossuth Lajos egyik fiától, Kossuth Ferentől is van benne csillagászati cikk.

— („Széchenyi István utolsó évei Döblingben“) 1848—1860 címmel Kecskeméthy Aurél tollából igen érdekes emlékiratok jelentek meg Emich Gusztáv kiadásában, melyekből nemcsak a „legnagyobb magyar“ házi életéről, lelki küzdelmei és tevékenységéről, valamint azonos halála körülményei és okairól nyertünk részleteket, de érdekes felfedzéseket olvashatunk Thierry rendőrminiszteriuma eljárásáról is. Lapunk mai száma egyes kivonatokat hoz e könyvből, melynek ára 1 ft 20 kr.

— (Roboz Isván íródrunk), a „Zala-Somogyi Közlöny“ eddigi szerkesztője, új lapot indít meg, melyben Zala, Somogy, Veszprém és a szomszéd megyék érdekeit fogja képviselni. Roboz eddig is igen lelkiismeretes szerkesztőnek tanúsította magát s így hiszszük, hogy új lapját, mely nem lesz a régi kiadó viszonyaihoz kötve, kettős támogatásban fogja vidéke közönsége részesíteni.

— (A Kiefaludy-újságot) apriltól kezdve kritikai lapokat szándékozik kiadni. Üdvözljük e szükséges vállalatot.

Nemzeti színház.

Előadásra li vannak tűzve: Jan. 7. *Dobó Katka*. — 8. *Heródes* 1-ször. — 9. *Rigoletto*. — 10. *Párisi szegények* 3-or. — 11. *Fehér nő*. — 12. *Tündér-ujjak*. — 13. *Zsidónő*. — 15. *Edda* 1-ször.

Szerkesztői üzenetek.

— *Kún-Szentmiklósr*a: Z. G. nek. Van nálunk vagy tizenkét darab, s bár az ön küldeményt jónak hiszszük, lelkiismeretünk megnyugtatósaul, mindannyiát bírálóknak adjuk; győzzön a jobb!

— *N.-Enyedr*e: N. Ö. nek. A romokban levő lutheránus templom s ama csontfalmar leírását kérnök.

— *Carlsruhe*bá: A. J. nak. Az érdekesen irt oikk közelebb fog jönni; különben kérjük, örvendeztesse meg olvasóinkat ezentul is közleményeivel. Ott a távolban nincsenek-e oly tárgyak, események, melyek az itthoniakat érdekelhetnék?

— *Ivánkovóra* (Szlavóniában): P. D. nek. A társországokat a legnagyobb örömmel ismertetjük s így nemcsak az ajánlott rajzokat, de az ottani nép ismertetését, a magyarság állapota, az ottani közéleti viszonyok stb. leírását is készséggel közöljük.

— *Tisza-Lökre*: B. A. nak. Ez nagyon megegyez lapunk szellemével. Kivánsága teljesült.

— „*Sorsom*“ sorsa a többié; ez sem jöhet.

— *Stánicsra*: H. Gy. nek. Ily irányú közleményekkel nagyon el vagyunk halmozva. Hogy mitéle rövidebb cikkeket vesszünk örömebb, azt lapunk irányából láthatja.

— *Szabadkára*: dr. W. nek. Amaz kijött; az ajánlottra nem egyhamar kerülhetne rá a sor, s így azt nem is kérjük. Az előbbi irányt ajánljuk.

— *Zolkiewbe* (Galicia); M. M. nek. Alkalmasint a másik is napvilágot lát, ez azonban nem mindig tőlünk függ. A rajzot emlékül elteesszük; kiadása most valóban kevés érdekel bírna.

— *Pesten*: P. Ö. nen. „Kísérlet a gőzerővel 1500-ban“ — mint érdekes cikkecske — csak térre vár, hogy kiadjuk.

— *S. A. Ujhelyre*: Csak tévedés lehetett oka. A mi a pénzről főmaradt, újabb műlapunk csomagolási díjába jegyeztük be. V-nak átadtuk a szives üdvözlöt.

— *Kaposvárra*: R. Örömmel tesszük.

— *Szombatságra*: E. Gy. nek. Kedvezőleg fogadták s önálló kiadásuk valószínű. Sziveskedjék ön a már összegyűjtöttéket és lefordítottakat mind beküldeni.

— *Verebélyre*: B. I. nek. Magánlevelet küldtünk.

— *Debrecenbe*: Sz. T. nak. Köszönettel vettük s óhajtatásat teljesítjük. Ama lapban megjelent rajzot egy külföldi illusztrált vállalat is közölte, de szintén hibásan; mi szivesen adunk tért a jobbnak.

— *Több baranyamegyei t. előfizetőknek*. A szives figyelemzetést mindig örömmel vesszük, s így ezt is. A kérdéses dolog egy nagyon elterjedt francia lap mintája után készült; de mert néhány nap alatt nem lehet azt megváltoztatni, mint-hogy az egész egy darabból van öntve s csak a szám jön bele, azért, — óhajtatásuk csak a jövő kötetnél teljesíthető. Mivel azonban fő a belső tartalom, reméljük, hogy a „külsőség“ nem fogja akadályozni a huszanként való csatlakozást.

— *Páriába*: I. D. nek. Csak e napokban, épen újví meg-
lepetésül kaptuk meg a ránk s L-ra nézve igen kedves küldeményt.

Legolcsóbb illusztrált magyar lap, legszebb ingyen műlapokkal.

Előfizetési fölhívás

„HAZÁNK S KÜLFÖLD”

című szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti

KÉPES HETILAP

1866-iki, vagyis második évi folyamára.

Lapunk tartalmát a nagy világ és hazánk legkitünőbb férfainak életiratai, — költemények jelesebb íróinktól, — beszédek és életképek, (köztük Jókaitól minden évnegyedben, ki a lefolyt évben is a lapok közül csupán csak a „HAZÁNK” számára írt), — hazai műtárgyak, régiségek, várak stb. ismertetései, — népismeretések, — utazások, — népszerű természetrajzi cikkek, — történeti rajzok, — társadalmi kérdések megvitatásai, — népszerű elbeszélések az ismeretek minden ágából, — érdekes külföldi levelek, — minden számban az „Egy hét története” Vadnai-tól, ki köz- és politikai életünk e fontos korszakában minden figyelemre méltó jelenséget vonzó tollal fog följegyezni; — aprólékos tudnivalók a világ minden részéből, — napi események, — vidéki tudósítások, — irodalmi s művészeti újdonságok, — egy-egy zenemű minden évnegyedben, — karrikaturák Jankótól minden negyedik számban, — képtalányok s a többi képezendik.

Egész évre a díszes színes nyomású jutalomképpel együtt csak 6 frt.

Rajzolóink közül csak Székely Bertalan, Jankó János, Kelety, Marastoni, ifj. Markó, Haske, Blumberg, Zombori Rohn és Lüders neveit említjük, mint kik e téren legkitünőbbek. — Képeinket kizárólag Rusz Károly első magyarországi műintézete metszi.

Végül még megemlíjük, hogy lapunk a küszöbön levő nagy napokat kiváló figyelemmel kísérendi, s hogy az országgyűlés alkalmából minden nevezetes ünnepélyt, személyt és eseményt nemcsak leírásban, de díszes képekben is ősmertetni fogunk,

minél fogva a „HAZÁNK S KÜLFÖLD” még a politikai lapoknak is mintegy kiegészítő részéül tekinthető.

Szokoly Viktor,
a „HAZÁNK S KÜLFÖLD” szerkesztője.

K i a d ó i s z ó.

A „HAZÁNK S KÜLFÖLD” a t. c. közönség részéről már az első évben oly szép pártolásban részesült, hogy ezt meg akarva hálálni, az előfizetőket egy nagyszerű színes nyomású jutalomképpel óhajtottam meglepni, melyet minden egész éves előfizetőnek díj nélkül küldöttem meg, mely képről minden lap elismerőleg nyilatkozott. E nyilatkozatok közül csak az alábbi közöljük:

A „POLITIKAI HETILAP”, b. Eötvös lapja, mely a képzőművészetet legnagyobb gonddal kíséri, így ír: A HAZÁNK S KÜLFÖLD” egy éves előfizetőinek járó színes nagy fametszet, mely Székely Bertalan eredeti festménye után készült, ép jelenleg küldetik szét a kiadóhivatal által. Hiszszük, hogy e becses műmelléklet sokfelé örömet fog okozni, mert valóban szép, és sok helyt fog méltó figyelmet gerjeszteni, mert ez az első színes fametszet, mely hazai sajtó alól kikerült, még pedig oly tökélyben, mely a lehetőség határai között, csaknem elérte az elérhető s a birodalomban legalább vetélytárástól nem tarthat. A művészi sokszorítás e nemének technikája oly bonyadalmas és oly sok nehézséggel, másrészt ugyanezen okból annyi költséggel jár, hogy ily lapnak kiadása elsőrendű nyomdát és — áldozatképes kiadót igényel. Mint nyomdász és mint kiadó iránt, lehetetlen Emich Gusztáv úrtól ősziinte elismerésünket megtagadni, s harmadik érdeméül el nem ismerni, hogy a kép tárgyául oly művet választott, mely mind nemzeties tartalmára, mind jeles szerkezetére nézve Székely Bertalannak, s általában a magyar művészetnek becsületére válik.

Az új évfolyam egész éves előfizetői, (habár csak félévenként, vagy negyedévenként is fizetnének elő az 1866-ik évre), szintén egy épen ily nagyságu, pompás színnyomatu magyar történeti műlapot fognak jutalmul nyerni, (azonban kéretnek, hogy az előfizetési pénzzel együtt e kép fára göngyölítése és a szállítólevél bélyegilletéke fejében sziveskedjenek 30 krt. is beküldeni. A ki a kiadóhivatalból, a nyugta előmutatása mellett viteti el képét, annak nem szükséges a 30 krt. beküldeni.)

Új előfizetőink különös kedvezményül 1865-iki „Dobozi” című jutalomképünket 1 fttért (s 30 kr. göngyölítési díj) rendelhetik meg.

E kép ára a boltokban 2 frt. 80 kr. — Ily módon alkalmat óhajtunk juttatni t. c. előfizetőinknek, hogy részben ingyen, részben a legcekevőbb díjért oly hatásos képekkel díszesíthessék föl falaiikat, melyek költői tárgyaikon kívül tekintélyes bírák ítélete szerint műbecsével is bírnak.

Előfizetési föltételek.

A lap egész évre, a kép postán elküldésével	6 frt. 30 kr.	(A képért bármelyik negyedévi összeggel küldhető be a 30 kr.)	
a kép elküldése nélkül	6 „ — „		
Félévre jan.—júliusig	3 „ — „	Az 1865-iki „Dobozi” jutalomkép új előfizetők részére postai elküldéssel	1 frt. 30 kr.
(A kép fára göngyöléseért a 30 kr. akár a mostani, akár a jul.—dec. félévi összeggel küldhető be.)		Ugyanez új előfizetőknél a kiadóhivatalból elvitelve	1 „ — „
Negyedévre jan.—áprillig	1 „ 50 „		

A t. gyűjtők minden egyszerre beküldött tíz előfizetés után tiszteletpéldányban részesülnek. Az előfizetési pénzek a „Hazánk s Külföld” kiadó hivatalába (Barátok-tere 7. sz. a.) bérmentes levelekben küldendők.

Pest, december 8-dikán, 1865.

Emich Gusztáv,
magy. akad. nyomdász, a „HAZÁNK S KÜLFÖLD” kiadója.

1.

1-ső sz. Január 7. 1866.

HAZÁNK

S A

KÜLFÖLD.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐ-TULAJDONOS:
SZOKOLY VIKTOR.

KIADÓ:
EMICH GUSZTÁV.

A képeket kitünőbb művészeink rajzolják s metzi BUSZ K.

Előfizetési feltételek:

Pestre vagy vidékre, postai küldéssel vagy házhoz hordással,

egész évre	6 frt — kr.
félévre	3 frt — „
negyedévre	1 frt 50 „

Előfizethetni minden postahivatalnál.

Hirdetmények a hirdetésenkénti sorokért petitsor egyszeri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

As előfizetések s a hirdetményi illetékek a kiadóhivatalba (Barátok-tere 7-dik sz.)
s a kizáratok pedig a lap szerkesztőségébe (Dobány-utca 1-ső sz.) bérmentes
levelekben intézendők.

PEST, 1866.

NYOMATOTT EMICH GUSZTÁV

NYOMDÁJA.

TARTALOM.

Cikkek: „Deák Ferenc.” — „Baróthy Pona.” Beszély, írta Jókai Mór. — „A százéves koldus és unokája.” — „Unnepélyek II. Rákóczy Ferenc udvarában.” — „II. Rákóczy Ferenc eréklyéje Galiaciában.” *M. M. tól.* — „Majmok játéka krokodillal.” — „A Holt katoná.” költem. *Szász Károlytól.* — „Széchenyi István Döblingben.” — „Ázsiai élményeim.” *Dr.*

Oroszhegyi Józseftől. — „Egy hét története.” *Vadnay Károlytól.* — Vegyes közlemények. — Ujdonságok. — Levelezések. — Irodalom. — Nemzeti színház. — Szerkesztői üzenetek. **Képek:** „Deák Ferenc.” — „A százéves koldus és unokája.” (Doré G. rajza után metsző Rusz.) — „Majmok játéka krokodillal.” Illustráció a „Holt katonához.” (Mouhol rajza után metszette Rusz.) — Karrikaturák. *Jankó Jánostól.*

Levelezések.

Sátoralja-Ujhely, jan. 1. (*Oly intézetről, mely kövítésre méltó.*) — A zemplénmegyei öngyűlés s. a. ujhelyi kerületében 1861. október havától december végéig 7, 1862-ben pedig 32 árva részestült részint egész tartás és ruházásban, részint csak téli segélyben, ezen kívül 4 ügyefogyott szegény nő. — 1863-ban 25 árva gyermek és egy elaggott nevelőnő. — 1864-ben 37 árva és 2 munkaképtelen öreg nő. — 1865-ben 21 árva és 3 öreg nő. A folyó decemberben egész ellátással 12 árva volt elhelyezve magánosoknál, kiknek tartása havonként 3 frtba kerül ruházattal, és így egy árva tartása éven át 36 frt. A melyik már koránál fogva alkalmas, a felekezetéhez tartozó iskolába jár és 10 éves koráig gondoskodik róla az egylet és akkor hajlamuk szerint mesterségre adataák, a leányok szolgálatba. — Két gyermek

szegény beteges anyja mellett 1 frt, és egy 80 éven felül levő öreg nevelőnő 3 frt havi segélyt nyert. Ezen kegyes célhoz járulnak az egylet alapítói és rendes tagjai a tíz évre aláírt összegek befizetésével, és ezen kívül kisorolással, zeneestélylyel és más mellékes kegyes adományokkal, kiknek nevei annak idejében nyilvánosság elé hozattak. — Ezen egyszerű eljárás mellett még a mult évben egy ápodát is tartott fel az egylet egyszerű modorban, hol egy tisztos nő gondviselése alá adhatta a napszámból élő szegény anya gyermekét, naponta élelemmel ellátván, és így nem kellett azt a szomszédok jóakarataira bízni, sem magával vinnie a szőlőhegyre vagy a mezőre, hol sokszor a gondatlanság vagy az idő viszontagságának áldozata lesz az ily gyermek.

—x. —y.

Ujdonságok.

— (*Amnesztia.*) Az Almásy-perben elítéltek, kik fogságukból kibocsáttatván egyelőre Olmützbe belyebbetettek, m. h. 25-dikén ő felségtől teljesen szabad lábra helyeztettek.

— (*Unio-ünnep.*) Kolozsvárt e napokban nagyban folytak az előkészületek azon örömnapp megünnepelésére, midőn ő Felsége a pesti országgyűlésre az erdélyi képviselőket is meghívja. Az ottani nemz. színházban diszeloadás lesz s az ifjuság nagyszerű fáklýszenét rendez.

— (*A magyar írói segélyegyleti bálról*), mely e hó 11-dikén megy végbe a redoute termében, azt tartják, hogy az ideil farsang legfényesebb mulatósága lesz. A bál házi asszonya gr. Pejachevich Pálné, sz. Prandau Alvinc bárónő, a horvát országgyűlésen oly kiváló szerepet játszó Pejacevich gróf neje.

— (*A Párisban levő magyar iparossegédek*) egylete szépen virágzik s jelenleg mintegy 50 tagot számít kebelében. Eddigi elnöke, dr. Vásárhelyi Imre volt, ki családjával együtt néhány hete érkezett vissza hazájába, s most az egylet Irányi Dániel kitűnő tudományu munkatársunkat óhajtja fölkerüni e tisztségre. Az egylet számára csak két magyarországi szerkesztőség küldi lapját: a hivatalos „Sürgöny”, meg az igen jól szerkesztett, de német „Lloyd”; s mert az egylet egyik főcélja, hogy ifjaink a távol külföldön ne csak új ismereteket szerezzenek, de magyarságukat is megtartsák, ez okon felkérjük a t. szerkesztősegeket s illetőleg kiadókat, sziveskedjenek lapjaikból egy-

egy példányt ily cím alatt küldeni: „À la société de secours mutuels des ouvriers Hongrois résidens à — Paris. Café des Halles centrales. Boulevard Sebastopol, 17.”

— (*Koszorus költőnkét.*) Arany Jánost nagy családi veszteség érte: szép, fiatal, lelkes és csak nemrég férjhez ment egyetlen leánya, Szél Kálmánné N.-Szalontán e napokban elhunyt. Ha együtt éreztük a költővel minden érzeményét, bizonyára fájdalma is visszahat reánk; senhitse kersértve a megosztott fájdalom.

— (*Betiltott magyar könyvek.*) Nyilvános csendzavarás és a császári ház tagjainak megsértéseért következő munkát tiltottak el az osztrák birodalomban: „Magyarország függetlenségi harcának története 1848 és 1849-ben.” III. kötet, írta Horváth Mihály s nyomatta Puky Miklós Genfben, 1865-ben. E történeti munka első része is: „Húszonöt év Magyarország alkotmányos küzdelmei történetéből” el van tiltva.

— (*A nemzeti muzeum*) a mult napokban igen becses ajándékban részesült. Ez azon domborművekből áll, melyeket Reményi Ede a világhírű Thorwaldsen hagyományaiából megszerzett s Liszt F. szives közbenjárása által hozatott haza. E szobrászi művek értéke némelyek szerint 10—12,000 frtra becsülhető.

— (*Az állatok elítélése.*) Mosolyog mindenki, ha hallja, hogy volt idő, mikor az állatokra is büntetés volt szabva, többé-kevésbé súlyos, a mint vétkeztek, s hogy e büntetéseket végre is

H A Z Á N K

S A

KÜLFÖLD.

SZERKESZTÉ

SZOKOLY VIKTOR.

KIADTA

EMICH GUSZTÁV.

Teljes

PEST,

NYOMATOTT EMICH GUSZTÁV MAGYAR AKADEMIAI NYOMDÁSNÁL.

1866.

Irodalmi cikkek.

Költemények.		Lap.	Lap.	Lap.		
A holt katona, (képpel) <i>Szász Károlytól</i>	9	Urházy György, (képpel) <i>Zilahy Imrétől</i>	369	Sváje hegyei közt. I. II. (képekkel) <i>Zaitinszky Mihálytól</i>	136, 150	
Testvéri szózat Erdélyhez, <i>Komócsy Józseftől</i>	19	Koburg hg (képpel)	385	Egy magyar gyógyszerész török háremben, <i>Tanács Mihálytól</i>	198	
Barcsai, ó-székely ballada, közli id. <i>Gálfi Sándor</i>	34	Történeti cikkek, régiségek s rokon.			A tatár sátor és lakói, I. II. (képekkel) <i>Vámbery Armintól</i>	212, 235
A beteg Liza, Herwegh után <i>Udvardy Gézáttól</i>	51	Ünnepélyek II. Rákóczy Ferenc udvarában, <i>Thaly Kálmántól</i>	4	Viddintől Bukurestig, I. II. III. IV. V. (képekkel)	309, 328, 340, 357, 380	
A madár fészek, <i>Szász Bélától</i>	82	II. Rákóczy F. ereklyéje Galliciában <i>M. M.-tól</i>	7	Török igazságszolgáltatás, <i>Tanács Mihálytól</i>	327	
Egyenlőség, <i>Benedek Aladártól</i>	98	Széchenyi István Döblingben	10	Nép- és helyismertető cikkek.		
Háflz dalaiból, (perzsából) <i>Szilády Arontól</i>	114	Az 1147 s 1505-diki rákosi országgyűlések tagjai, I. II. <i>Kürtösy Gábertől</i>	55, 76	Gr. Mikó Imre kastélya Felső-Ujvártt, (képpel) <i>Nemes Ödöntől</i>	23	
Ma hatvan éves... <i>Szász Károlytól</i>	162	Az első felelős magyar miniszterium névaláírásaihoz	64	A stracenai sziklaút, (képpel)	37	
Oly boldog a gyermek, <i>Csepeli Sándortól</i>	178	Egy görög író a régi németekről, közli <i>Tar Gábor</i>	132	Szent koronánk őrzési helye Nagyszombatban, (képpel) <i>Mátray Ernőttől</i>	37	
A szellem kardja, <i>Dalmady Győzöttől</i>	195	Nagy Lajos halálzási helye Nagyszombatban, (képpel) <i>Mátray Ernőttől</i>	133	Török borbélyok, (képpel) közli <i>Endrefy Kálmán</i>	90	
A rab, <i>Udvardy Gézáttól</i>	226	Mexikókról, I. II. (képpel) <i>Szokoló Viktortól</i>	165, 182	Egy római fürdő és a Strigy vize, (képpel) <i>Keresztury L.-tól</i>	114	
Chamisso költeménye, <i>Tóth Endrétől</i>	260	II. Rákóczy fejedelem végrendelete, közli <i>Thaly Kálmán</i>	170, 186	Londoni élet, I. II.	133, 155	
Viharos éj, <i>Torkos Lászlóttól</i>	274	Hogyan irtak magyar asszonyaink háromszáz év előtt, közli <i>Balogh Lajos</i>	263	Erősített falvak Borneóban, (képpel) <i>Szecsény, (képpel)</i>	148, 153	
Tólen, <i>Szász Gerőttől</i>	290	Klingsohr Miklós, magyar eredetű dalnok, <i>Stepán Gézáttól</i>	298	Vak Béla neveltetési helye Pécsváradon, (képpel) <i>Nyárfi Károlytól</i>	169	
Késő ősszel, <i>Tolnai Lajostól</i>	322	A magyar király Mátyás után, <i>Baloghy Gábertől</i>	331	Rákóczy tornyja Vásáros-Náményban, (képpel) <i>Myskovszky Viktortól</i>	181	
Úton, <i>Udvardy Gézáttól</i>	370	Háromszáz éves magyar levél, közli <i>Balogh Lajos</i>	381	A debreceni színház, (képpel) <i>Szandaytól</i>	184	
A testhalom, <i>Tóth Endrétől</i>	386	Természettudományiak.			Földünk lakói. I. A georginaiak, cserkeszek, stb. II. A kínaiak, (képekkel) közli <i>Maurer A.</i>	197, 245
Beszélyek és életképek stb.		Majmok játéka krokodillal, (képpel)	7	Krisztus sirja a jeruzsálemi nagy templomban, (képpel)	199	
Baróthy Ilona, beszély <i>Jókai Mórtól</i>	2, 19, 35, 51, 67, 83	A kalandóe, (képpel) gr. <i>Lázár Kálmántól</i>	68	Széchenyi István nyughelye N.-Cenken, (képpel) <i>Pérthl Józseftől</i>	217	
A rabszolga, elbeszélés, közli <i>Tar Gábor</i>	99	A vízi ló, (képpel)	135	Erdélyi képek: A nyugati havasok és népe, (képekkel) <i>Havasi Bélától</i>	218, 229, 247, 261, 279	
A csodálatos kertész, beszély <i>Major Bélától</i>	130, 146, 163, 179	A struc-madár (képpel)	231	A v.-naményi romokról, <i>Körössy Páltól</i>	220	
A gersei templom, történeti elbeszélés <i>Vértesi Árnódtól</i>	195, 211, 226	Körrut naprendszerünkben, <i>Molnár Antaltól</i>	267	Lubló vára, (képpel) <i>Ujfi Józseftől</i>	294	
A trónhajnász, történeti beszély <i>Tótvölgyi Titusztól</i>	242, 258, 275, 291, 306	A zsiráf (képpel)	295	Pécs, I. II. (képekkel) <i>Nyárfi Károlytól</i>	314, 330	
Az öreg katona elbeszélése. (Egy 1863-diki lengyel forradalmi tiszt naplójából.) Lengyelből közli <i>Szeghy Miklós</i>	323, 338	Uj szigetek a görög sziget-tengeren, közli <i>Molnár Antal</i>	231	Fiuméról, (képpel) <i>R. A.-tól</i>	375	
A cserép-pipa, elbeszélés <i>Kazár Emil-től</i>	354, 371	A sarktengerek hőmérséke, <i>Molnár Antaltól</i>	283	Egy ország a tenger szine alatt, közli <i>Szabó A.</i>	378	
Két éj a holtak között	373	A santorin-öbölből, <i>M. A.-tól</i>	283	Murányvár romjainak tervrajza, (képekkel)	392	
Életiratok s jellemrajzok.		A hamburgi állatkert kis medvéi, <i>Brechm. után Sz. A.-tól</i>	343	Az olaszországi várnégyszög, (képekkel)	391	
Deák Ferenc, (képpel)	1	A korallszigetek alakulása, I. II. (ábrával) <i>Molnár Antaltól</i>	347, 361	Különféle tárgyú cikkek.		
Zeyk Károly, (képpel) <i>Zilahy Imrétől</i>	17	A cukornád, <i>E. K.-tól</i>	380	A százóves koldus és unokája, (képpel)	4	
Gr. Dessewffy Emil, (képpel)	34	A tűzhányó hegyek alakulása, <i>Molnár Antaltól</i>	390	Bukovinai magyar testvéreinkről, <i>Kriszár Károlytól</i>	28	
Irányi Dániel, (képpel)	49	A polyp, <i>Sziklássy Gyulától</i>	390	Körörsi Csoma Sándor híres utazó utlevele, közli <i>P. Szathmáry Károly</i>	29	
Horváth Cyrill, (képpel)	65	Utleírások.			Kisfaludy Károly nemtője, (képpel) <i>Mátray Ernőttől</i>	56
Tisza László, (képpel)	81	Ázsiai élményeim, I. II. III. IV. (képekkel) dr. <i>Oroszhegyi Józseftől</i>	11, 24, 42, 58	Egy magyar gróf, ki száz év előtt utazta be földünket	75	
Idősb Szász Károly, (képpel)	97	Egy ország, a hol embereket áldoznak fel, Dr. Repin Dahomejba tett utazásából I. II. III. (képekkel)	20, 38, 52	Kuruzslók, csavargók és lélekidezők ezeltől száz évvel, I. II. III. <i>Petheő Dénestől</i>	107, 122, 139	
Klauzál Gábor, (képpel)	113	Utazás róptében, I. II. (képekkel) <i>Asbóth Jánostól</i>	70, 86	Kasmir-sálak. <i>Sz. Gyulától</i>	108	
Szász Károly, (képpel) <i>Zilahy Imrétől</i>	129	Egy magyar nő dániai és norvégiai utleírásából, I. II. (képekkel)	102, 115			
Hugo Viktorról, (képpel) <i>Reményi Károlytól</i>	145					
Fábián Gábor, (képpel) <i>Cs. A.-tól</i>	161					
Szentkirályi Mór, (képpel)	177					
Jókai Mór, (képpel) <i>y. r.-tól</i>	193					
Gróf Mikó Imre, (képpel) <i>Zilahy I.-tól</i>	209					
Lévai Henrik, (képpel)	225					
Kralovszky György, (képpel)	241					
Várady Gábor, (képpel)	257					
Szomercs Miklós, (képpel)	273					
Torma Károly, (képpel)	289					
Bodola Sámuel, (képpel) —a—tól	305					
Báró Wenkheim Béla, (képpel)	321					
Hg Eszterházy Pál, (képpel)	337					
Vukovics Sebő, (képpel)	353					

	Lap.		Lap.		Lap.	
A krokodilok barlangja Egyiptomban (képpel)	120	A pesti állatkert bagolyvára és fácánháza, <i>L. K.-tól</i>	360	Levél Poroszországból, I., II. <i>Bé-kessytől</i>	189, 253	
A pest-városi árva-leányház (képpel)	173	Kísérlet a gőzerővel a 16-ik században, <i>Potemkin Ödöntől</i>	379	Nápolyi levél, <i>Óváry Lipóttól</i>	203	
Nevezetes névalírások, közli <i>Lehoczky T.</i> és <i>Bucsilla E.</i>	176	Majomház, (képpel) <i>L. K.-tól</i>	386	Hamburgi levél, <i>F. Á.-tól</i>	221, 317, 363	
A gyűrű története, <i>K. D.-tól</i>	215	Muzeumi képek s más műtárgyak.			Amerikai levél, <i>Rózsafy Mátyástól</i>	268
Egy afrikai utazóról	228	József nádor ércszobra, (képpel)	152	Moldvai levél, <i>Vots Alajostól</i>	269	
A tornászatról, <i>dr. Batizfalvi Samutól</i>	250	Széchenyi István szoborterve, <i>Izso Miklóstól</i> , (képpel)	234	Oláhországi levél, <i>Sáska Róbertől</i>	270	
Egy nevezetes színlap, közli <i>Szilágyi Sándor</i>	266	Vörösmarty szobra Székesfehérvárott (képpel)	282	Rendes rovatok.		
Persa kéziratok és nyomtatványok, <i>Kun Páltól</i>	278	Külföldi levelek.			„Egy hét története“ <i>Vadnai Károlytól</i> , „Vegyes közlemények“ különféle szerzőktől minden számban.	
A római fürdők, <i>dr. Wienertől</i>	315	Levelek Párisból, <i>Irányi Dánieltől</i>	44, 91, 123, 157, 202, 237, 301, 396	A borítékon újdonságok, levelezés, irodalmi termékekről s zeneművekről jelentések, stb. szintén minden számban.		
A vakok ügyessége, közli <i>Szabó Aurél</i>	326	Bukuresti levél, <i>Koós Ferentől</i>	157, 284, 348			
Egy tizenhat éves magyar orientalista	333					
A pesti állatkert és épületei, (képekkel)	342					
Az üveg, I., II.	346, 362					
Mi mindent esznek az emberek? Közli <i>Kisvárday</i>	358					